

Asia: Lausuntopyyntö Kajaanin Harsunlehdon tuulivoimapuiston kaavaluonnoksesta

Kajaanin kaupunki
kajaani@kajaani.fi

Lausunto

1 Johdanto

Metsähallitus suunnittelee korkeintaan 5 voimalan tuulivoimapuistoa Kajaaniin. Kajaanin kaupunginvaltuusto hyväksyi Murtomäen tuulivoimapuiston osayleiskaavan 12.12.2016. Kaavasta valitettiin ja KHO kumosi aiemmat päätökset susiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin sisältämien epävarmuuksien vuoksi. Metsähallitus teki kaavoitusaloitteen ja sen pohjalta osayleiskaava on tullut vireille 12.10.21 ja samalla kaavan nimi on muutettu Harsunlehdon tuulivoima osayleiskaavaksi. Kaavan taustalla on Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuiston ympäristövaikutusten arviointimenettely. Tässä tarkasteltavan alueen pinta-ala on n. 750 ha ja tarkasteltavien voimaloiden kokonaiskorkeus on 280 m.

2 Lausunto

Pyydettyä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

Tässä lausunnossa tarkastellaan päivitettyjä arviointeja linnustoon, susiin ja metsäpeuraan kohdistuvista vaikutuksista.

Hankkeessa on toteutettu linnustoselvityksiä (mm. pesimälinnustoa ja muuttolinnustoa) 2013, täydentäviä selvityksiä 2014–2015, 2020 ja 2024–2025. Metsäkanalintuja on selvitetty vuonna 2024.

Selostuksessa todetaan, että elinympäristöjen häviäminen koskee koko hankkeen elinkaarta, mutta yleensä sen merkityksen ei arvioida olevan kovin merkityksellistä, sillä tuulivoimaloiden perustusten tilantarve on melko vähäinen. Tältä osin Luke huomauttaa, että mikäli voimalat aiheuttavat sellaisia haitallisia vaikutuksia, jotka heikentävät voimalaa ympäröivää elinympäristöä, koskettaa se koko sitä alaa, jolle heikennys kohdistuu (eikä siten pelkästään alaa, johon rakentaminen kohdistuu).

Selostuksessa todetaan, että todennetuille metsojen soidinpaikoille etäisyyttä lähimmistä voimaloista tulee n. 400–500 m. Luke näkee, että olemassa olevan tieteellisen kirjallisuuden perusteella tällaiset etäisyydet ovat puutteellisia ja sisältävät riskin haitallisiin vaikutuksiin.

Metsäpeuran osalta Luke näkee, että kaava-arvioinnissa on jo esitetty hyvin tietoa kokonaisuuden hallintaan, mutta siihen pitää lisätä tietoa myös ekologisista käytävistä yli hallintorajojen. Luke näkee, että Kajaanin ja Pohjois-Pohjanmaan omat selvitykset ovat erinomaista tietoa jatkosuunnittelulle. Niiden perusteella on mahdollisuus toteuttaa tuulivoimasuunnittelu ja toteutus kestävästi.

Metsäpeuralle tehty arviointi on riittävä pohja jatkosuunnittelulle, kun siihen lisätään tietoa ekologisista yhteyksistä, ja metsäpeuran elinympäristöjen laajempien kokonaisuuksien hallintaa sekä suunnittelua. Ekologisten yhteyksien merkitys korostuu Oulujärven eteläpuolella, koska soiden ja metsien pirstoma itä-länsisuunnissa oleva taigametsän vyöhyke on hankealueen kohdalla kapeimmillaan.

Harsulehdon tuulivoima-alue on pieni, joten sen merkitys yksittäisenä rakennettuna elinympäristönä ei ole erityisen merkittävä. Kun siihen yhdistetään koko tuulivoima- ja muun puhtaan energian rakentamisten kumulatiiviset vaikutukset ja samalla muiden elinympäristöjä muokkaavien tekijöiden vaikutukset (metsätalous, ilmastonmuutos, muu rakentaminen), riskit erittäin merkittäville negatiivisille vaikutuksille kasvavat siten, että yksittäisen hankkeen (myös Harsulehdon) arvioinnin tuotokset muuttuvat jopa harhaanjohtaviksi.

Harsulehdon tuulivoima-alue sijoittuu yhdessä muiden tuulivoimasuunnitelmien tai jo rakennettujen tuulivoimatuotantoalueiden kanssa metsäpeuran elinympäristöjen kokonaisuuteen, joka sijoittuu ns. vihreään vyöhykkeeseen, joka yhdistää läntisen eli Suomenselän boreaalimetsät läntiseen taigametsävyöhykkeeseen Oulujärven eteläpuolella ja Järvi-Suomen välissä. Tämä alue kulkee Pohjois-Pohjanmaan, läntisen Kainuun ja Pohjois-Savon kautta itäiseen Kainuuseen ja Pohjois-Karjalaan.

Luke näkee, ettei nykyinen tuulivoimasuunnittelun kokonaisuus ole kestävä, varsinkin jos ympärillä olevat tuulivoimasuunnitelmat toteutuvat sellaisenaan jo rakennettujen tuulivoimatuotantoalueiden lisäksi. Myös ekologinen yhteys Suomenselän ja Kainuun välillä uhkaa häiriintyä tai jopa estyä, jos nykyinen tuulivoimarakentamisen kokonaisuus toteutuu.

Kajaanin puolella ainoa itä-länsisuuntainen metsäinen ekologinen käytävä sijoittuu Talaskankaan kautta juuri Harsulehdon ja sen pohjoispuolisten useiden tuulivoima-alueiden väliin.

Harsulehdon ja Luolankankaan tuulivoima-alueiden väliin jää vain n. 5 km rakentamaton vyöhyke, jossa on jo kuitenkin jonkin verran tiestöä ja asutusta olemassa. Luke näkee, että Harsulehto on ekologisten yhteyden varmistamisen takia ongelmallisessa paikassa, koska sen alueella ihmisvaikutus on vähäisempää kuin Harsulehdon ja Luolankaan välissä. Lisäksi tähän väliin kohdistuu kaksinkertainen häiriövaikutus, jonka perusteella ekologisten yhteyksien häiriintymisen riskiä ei voida sulkea pois. Myös Kajaanin Kaupungin ekologisten yhteyksien selvityksen perusteella tämä riski on olemassa.

Luke edelleen suosittelee metsäpeuralle tärkeiden Natura2000-alueiden ympäristöön noin 5 km rakentamatonta vyöhykettä, joka perustuu Tolvanen ym. (2023) kokooma artikkeliin ja lukuisiin Pohjois-Amerikkalaisiin metsäkaribututkimuksiin, joiden perusteella metsäkaribut eivät menesty rakennetuissa ja muuntuneissa elinympäristöissä.

Talaskankaan Natura2000-alueella metsäpeurakanta on vähäinen, koska alueella on merkittävä suurpetokanta, joka rajoittaa metsäpeurakantaa. Se ei ole kuitenkaan peruste jättää Talaskankaan alueen metsäpeura vähäiselle huomiolle nykyisen ja varsinkin tulevaisuuden metsäpeurakannan näkökulmasta.

Talaskangas on olennainen osa koko Suomenselän peurakantaa ylläpitävää Natura2000-verkostoa, jota kestävä tuulivoimarakentaminen uhkaa koko Suomenselän kannan lisääntymisalueen laajuisesti. Harsulehto on osa tätä kehittyvää luontokatoprosessia. Luke kiinnittää huomiota siihen, että lähin voimala sijoittuu selostuksen mukaan yli 2 km etäisyydelle Talaskankaan Natura-alueesta. Luke näkeekin, että hankkeessa olisi perusteltua tehdä Natura-selvitys Talaskankaalle.

Luke aikoo panostaa yhdessä Metsähallituksen ja muiden hanketoimijoiden kanssa vuosina 2026 – 2032 Oulujärven eteläpuolisen vihreän taigametsävyöhykkeen metsäpeuran seurantaan ja elinkykyyn. Hanketta koordinoi Metsähallituksen Eräpalvelut. Tässä LifeLine4Fennicus-hankkeessa perustetaan palautusistuspopulaatio Tiilikan kansallispuistoon. Ko. hanketta tukee erittäin merkittävästi EU-komission LIFE-rahoitusinstrumentti ja sen yhtenä strategisena tavoitteena on parantaa metsäpeuran elinkykyä toteuttamalla ekologinen käytävä populaatioiden välille. Luke tuottaa yhdessä muiden hanketoimijoiden kanssa tutkittua tietoa kansalliseen ja EU-tason kannanhoitoon liittyvään päätöksentekoon.

Suden osalta Luke tuo esille, että kanta-arvioissa käytetty havaintomateriaali on muuttunut aiempien vuosien yksilökeskeisestä GPS seurannasta enemmän DNA pohjaiseen seurantadataan. Molemmilla menetelmillä on sekä hyviä että huonoja ominaisuuksia. Aiemmin käytetty GPS havaintodata kertoi hyvin seikkaperäisesti merkityn suden liikkeistä ja käyttäytymisestä omalla reviirillään. Nykyään käytetty DNA havaintoihin perustuva data keskittyy koko lauma tuottamaan dataa eikä välttämättä anna tarkkaa kuvaa reviirirajoista vaan DNA data yhdistettynä Tassu-havaintotietoon antaa suuntaa antavan avun määrittää reviirirajoja. Ja aivan kuin selvityksessä mainitaan (vuoden 2021 reviiritilanne on muuttunut) reviirillä asustavan lauman rakenteessa saattaa tapahtua joitakin muutoksia, joka voi myös muuttaa reviirin paikkaa alueella.

Vaikka reviirit sijaitsevat vuosien välillä hyvin samalla alueella, varmuutta pesäpaikkojen sijainnista tai ydinalueista on nykyisillä tiedoilla hyvin vaikea antaa. Luke huomauttaakin, että isossa kuvassa tarkasteltuna tällä alueella on sijainnut useita reviierejä jo vuosien ajan. Se kertoo alueen olevan sudelle merkittävä ja mieluinen elinympäristö.

3 Lausunnon tiivistelmä

Metsäpeuran osalta Luke painottaa ekologisten käytävien ja laajempien yhteyksien huomioimista sekä suosittelee noin 5 km rakentamatonta vyöhykettä Natura-alueiden ympärille. Harsulehto sijaitsee keskeisellä, mutta ekologisesti haavoittuvalla vihreällä vyöhykkeellä, jonka pirstoutuminen uhkaa Suomenselän ja Kainuun välistä yhteyttä. Luke katsoo, ettei nykyinen tuulivoimasuunnittelu ole kokonaisuutena kestävä ja suosittelee Natura-selvitystä Talaskankaalle. Suden osalta Luke huomauttaa, että DNA data yhdistettynä Tassu-havaintotietoon antaa vain suuntaa antavan avun määrittää reviirirajoja, ja se tulee huomioida arvioinneissa. Tärkeämpää olisi ottaa huomioon se, että havaintojen perusteella alue on ollut sudelle jo pitkäaikaisesti tärkeä elinympäristö. Selostuksessa todetaan, että todennetuille metsojen soidinpaikoille etäisyyttä lähimmistä voimaloista tulee n. 400–500 m. Luke näkee, että olemassa olevan tieteellisen kirjallisuuden perusteella tällaiset etäisyydet ovat puutteellisia ja sisältävät riskin haitallisiin vaikutuksiin.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 31.10.2025 klo 14:51:04.

Lausunnon valmistelija(t):

Saara Kattainen

Antti Paasivaara, Samuli Heikkinen

Liitteet:

Tiedoksi: